

7. Дождиков В. Г. Толковый словарь по аномальным явлениям и нетрадиционным учениям / В. Г. Дождиков. – М. : Амрита-Русь, 2005. – 256 с.
8. Зденек М. Развитие правого полушария / М. Зденек. – Минск : Попурри, 2004. – 352 с.
9. Князева Е. Н. Интуиция как самодостраивание / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов // Вопросы философии. – 1994. – № 2. – С. 110–122.
10. Леонардо да Винчи. Естественнонаучные сочинения и работы по эстетике / Леонардо да Винчи // Леонардо да Винчи. Избранные произведения. – Минск : Харвест, М. : АСТ, 2000. – 704 с.
11. Либин А. В. Психографический тест: конструктивный рисунок человека из геометрических форм / А. В. Либин, А. В. Либина, В. В. Либин. – М. : Эксмо, 2008. – 368 с.
12. Лосский Н. О. Воспоминания / Н. О. Лосский // Вопросы философии. – 1991. – № 1. – С. 92–153.
13. Немов Р. С. Психология / Р. С. Немов. – М. : Высшее образование, 2005. – 303 с.
14. Рерих Е. И. Письма в Америку: в 4-х т. (1923–1952). – М. : Сфера. – Т. I. – 2087 с.
15. Сеницын Е. Тайна творчества гениев / Е. Сеницын, О. Сеницына. – Новосибирск : НГАХА, 2004. – 527 с.
16. Толковый словарь по эзотерике, оккультизму и парапсихологии [Электронный ресурс] / А. М. Степанов. – Режим доступа: <http://www.extra-mir.ru>.
17. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм; пер. Д. Н. Дудинский. – Минск : Попурри, 2000. – 672 с.
18. Яковлев В. Ф. Виртуальные миры трансового рисунка, или «Я требую, чтобы меня пожалели» / В. Ф. Яковлев. – М. : Независимая фирма «Класс», 2006. – 304 с.
19. Wenger's Win. Image-Streaming / Win Wenger's, Charles Roman. – Gaithersburg : Lightning Source Inc., 2007. – 120 p.

УДК 745/749 (477.85)

I. В. СТРЕБКОВА

СТАНОВЛЕННЯ ВИЖНИЦЬКОГО КОЛЕДЖУ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена висвітленню історії Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка як одного із центрів традиційного народного мистецтва на Буковині. У статті проаналізовано основний напрям та стилістику навчального закладу, особливості творчих пошуків майстрів-викладачів школи.

Ключові слова: Вижницький коледж, традиції, мотиви.

И. В. СТРЕБКОВА

СТАНОВЛЕНИЕ ВИЖНИЦКОГО КОЛЛЕДЖА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА

Статья посвящена освещению истории Вижницкого колледжа декоративно-прикладного искусства им. В. Ю. Шкрібляка как одного из центров традиционного народного искусства на Буковине. В статье проанализированы основное направление и стилестика учебного заведения, особенности творческих поисков мастеров-преподавателей школы.

Ключевые слова: Вижницкий колледж, традиции, мотивы.

FORMATION OF VYZHNYTSYA COLLEGE OF APPLIED ARTS

The article is devoted to the history of Vyzhnytsya college of Applied Arts named after V. Shkriblyak as one of the traditional folk art centers on the territory of Bukovina. The main approach and educational establishment style, the peculiarities of the school masters and teachers', particular artistic style and creative techniques of master-teachers of the school, artistic searches are analysed in the article.

Keywords: Vyzhnytsya college, traditions, motives.

У час становлення та розбудови незалежної України, утвердження її в світовому співтоваристві зростає суспільний інтерес до історичних витоків, духовної спадщини українського народу, рівня науки й освіти, в тому числі мистецької – необхідного компонента національної культури. Це також особливо важливо тепер, коли намітилися прогресивні тенденції відродження народних традицій та мистецтв, зроблено перші кроки удосконалення професійної мистецької освіти.

Поряд із загальнонавчальними центрами підготовки мистецьких кадрів Києвом, Львовом та Харковом становить інтерес історія розвитку художніх та художньо-промислових шкіл, що створювалися наприкінці XIX – початку XX століть у різних регіонах України. Однією з них є Вижницьке училище прикладного мистецтва, нині — Вижницький коледж прикладного мистецтва імені В. Шкрібляка (ВКПМ імені В. Шкрібляка). Його історія нерозривно пов'язана з історією Буковини та висвітлюється рядом дослідників. Значний вклад у вивчення Вижниччини та Буковини загалом зробив Аркадій Іларіонович Жуковський – автор багатьох наукових робіт з історією краю [6; 7], співавтор монографії «Буковина, її сучасне і минуле» [10]. Науково вартісним є видання Д. Козубовського «Вижницький коледж прикладного мистецтва» [13] та його стаття, опублікована в збірнику наукових праць [12]. Про історію та про майстрів цього навчального закладу пишуть у своїх статтях К. Валігура [1], В. Ворончак [4], С. Кириляк [11], І. Попюк [15], В. Прусак, С. Навротний [16] та інші.

Багато корисної інформації під час роботи над статтею було отримано безпосередньо при спілкуванні з викладачами та майстрами Вижницького коледжу декоративно-прикладного мистецтва: теперішнім директором закладу Д. О. Козубовським, провідним викладачем, художником В. П. Жаворонком, Д. Куриком, народним майстром різьби, головою Вижницької спілки народних майстрів В. І. Ворончаком, відомим скульптором краю Д. М. Римаром та майстром живопису В. Я. Косовичем.

Метою статті є розкриття історичного становлення Вижницького коледжу прикладного мистецтва.

Наприкінці XIX ст. Буковина входила до складу Австро-Угорської імперії на правах коронного краю і була ринком збуту промислової продукції та сировинним додатком австро-угорської економіки. Становище Буковини в останній чверті XIX ст. спонукало прогресивні кола інтелігенції наполегливо ставити питання перед австрійським урядом про заходи, які б сприяли соціально-економічному та культурному розвитку краю.

Досліджуючи історію краю, Т. Максиско зазначив: «Австро-угорський уряд, виходячи зі своїх окупаційних інтересів, не був зацікавлений у розвитку професійної освіти на Буковині і часто не давав дозволу на відкриття фахових шкіл навіть найнижчого типу. А ті школи, які завдяки великим зусиллям громадськості вдавалось відкрити, здебільшого мали характер навчально-виробничих майстерень, що налічували два-три десятки, а то й менше учнів, які одержували тут переважно практичні знання». Він також стверджує, що «всі без винятку професійні школи на Буковині були створені завдяки громадськості, з ініціативи ремісників, робітників, передової інтелігенції» [14, с. 102].

Уперше питання про відкриття різьбярської школи у м. Вижниця поставила 1883 р. інспекторська комісія Міністерства віросповідання й освіти Австро-Угорщини, яка обстежувала стан розвитку традиційних ремесел Буковини та Гуцульщини. З метою

збереження залишків та відродження народних ремесел комісією пропонувалось організувати мережу фахових шкіл різного профілю, залучити до навчання дітей місцевого населення, які закінчили народні школи і мали здібності до традиційних ремесел [12, с. 195].

Відкриття в м. Вижниця мистецького навчального закладу не було випадковим явищем. На цей час тут склалися об'єктивні передумови. У Вижницькому повіті ще в середині XIX ст., одночасно з сільським господарством широкого розвитку набули домашні промисли. Домашня промисловість через відсутність фабричної задовольняла побутові потреби місцевого населення. На Вижниччині вже чітко визначились традиційні центри, де населення займалось токарством, килимарством, столярством, вишивкою тощо. Відомими були виробники майстрів М. Бойчука, М. Чорнея з Вижниці, сім'ї Федюків з Дихтинця, вишивальниць з Виженки та Черногузів, Іспаса тощо.

Тільки в серпні 1905 р. Міністерство дало дозвіл на відкриття мистецького навчального закладу в м. Вижниці. Крайовий комітет ландтагу Буковини 19 серпня 1905 р. на своєму засіданні прийняв рішення за № 774/05 про відкриття у м. Вижниці середньої промислової школи під назвою «Крайовий навчальний заклад для різьбярства та металевої орнаментики» як філіал Чернівецького промислового училища з трирічним терміном навчання. Його директору, Емілю Кольбенгаєру, доручили вирішити практичні питання організації різьбярської школи [12, с. 198].

Еміль Кольбенгаєр, маючи добрі організаторські здібності, дуже швидко усвідомив, що основним напрямом діяльності новоствореного навчального закладу повинно бути відтворення традиційного народного ремесла, столярської та токарської справи, декоративного оздоблення предметів домашнього вжитку. Та лише завдяки залученню до викладання в школі місцевих митців, які досконало знали і володіли секретами гуцульського народного мистецтва, могли і вміли його творчо розвивати, та взявши за основу пропаганду і розвиток традиційного мистецтва Буковини та Гуцульщини, заклад не лише матиме перспективу подальшого існування, а й стане мистецьким осередком краю.

Молодих різьбярів навчали відомі народні майстри, які досконало володіли секретами гуцульського народного мистецтва й творчо його розвивали. Інструктором різьблення у 1905–1915 рр. працював Василь Шкрібляк (1856–1928). Він розвивав техніку «сухого» різьблення на дереві, продовжував традиції батька – Юрія Шкрібляка. Як наслідок творчих пошуків Василя Шкрібляка стало застосування інкрустації різноколірним деревом, бісером і перламутром. Інший виходець з Гуцульщини, майстер інкрустації Марко Мегеденюк (1842–1912) уперше почав оздоблювати свої вироби тільки різнокольоровими «пацьорками» (бісером). Ще один фундатор школи – Василь Девдюк (1873–1951) вдосконалював техніку інкрустації дерев'яних виробів. Столярну справу викладали Кароль Покорний та Федір Гнатюк. Директором навчального закладу у 1907 р. призначено Ф. Лишовського, який, крім адміністративної роботи, викладав профільюючий предмет – фаховий та перспективний малюнок [16, с. 188].

Румунська адміністрація краю у 1921 році на базі крайової школи організувала заклад під назвою «Нижча школа мистецтва і ремесла», яку 1931 року реорганізували у середній спеціальній мистецькій навчальній школі під назвою «Вижницька індустріальна чоловіча гімназія» з п'ятирічним терміном навчання. Навчання базувалося на вивченні виключно традиційного румунського мистецтва. В цілому учні виготовляли меблі в бароковому стилі з надмірною кількістю скульптурних прикрас та різноманітні вироби культового призначення, які відзначалися еkleктичним характером, були зорієнтовані в основному на потреби ринку і майже повністю втратили традиційний характер народного гуцульського мистецтва. Директором школи був призначений скульптор Іван Сергій.

З прийняттям закону про включення Північної Буковини до складу Української УРСР влітку 1940 року відбувається чимало змін у житті Буковинської Гуцульщини, і зокрема в галузі освіти. Рішенням Чернівецького облвиконкому у Вижниці було створене Державне художнє промислове училище. Директором училища призначено Ф. Л. Калініченка. Викладачами спеціальних дисциплін були призначені вихідці зі східних областей України, які закінчили художні навчальні заклади. На викладацьку роботу з фахових предметів були запрошені колишні випускники Вижницької крайової школи, відомі на той час народні майстри

М. Гайдук, Ф. Гнатюк, М. Дебрин, С. Ключан, М. Ключан, К. Павлюк. Навчання проводилось на трьох відділах: художня обробка дерева, художня вишивка та килимарство [13, с. 25].

У цей період училище перебувало в стадії організації господарської та навчально-методичної роботи, оскільки відчувався брак облаштованих майстерень, навчальних програм, підручників, бібліотеки й обладнання, що не створювало належних умов для навчання. Та з часом було закуплено різноманітні ткацькі верстати, столярні та різьбярські інструменти, сформовано бібліотеку. Навчальний заклад був готовий до нового навчального року, було оголошено і проведено набір студентів. Розпочався навчальний 1940–1941 рік. Проте процес реформування училища перериває Друга світова війна. Територія Північної Буковини знову опинилася під владою загарбників, цього разу німецько-румунських. В місті запроваджувався жорсткий окупаційний режим. Розпочалася війна, в період якої навчальний заклад використовувався за потребою того часу – в навчальних корпусах розташовувався військовий госпіталь.

Після 1945 року мистецько-промислової школу у Вижниці доповнено новими відділами: мистецького вишивкарства, килимарства і ткацтва. Мистецькі вироби випускає школа під керівництвом майстра-різьбяра Михайла Ключана (1894–1957). У школі працює також різьбяр Микола Гайдук останні – учні славних різьбярів В. Шкрібляка і В. Девдюка. Люба й Єлизавета М. Ключан та Г. Лозинська відають килимарством. Марія Ключан – вишивкарством, а Віра Ключан – мистецьким ткацтвом. Викладачкою вишивкарства працює О. Гасюк, уродженка села Дихтинець, сама гуцульського походження. Ці митці одними з перших продовжили започатковану В. Шкрібляком комплексну роботу щодо збору етнографічного матеріалу, що дало можливість зібрати унікальну колекцію експонатів народних ремесел та старожитностей, які сьогодні знаходяться в місцевих музеях, а отже студенти мають змогу досліджувати мистецьку спадщину регіону за артефактами. На кожному етапі становлення навчального закладу саме завдяки визначним особистостям – митцям, які прагнули не лише зберегти досягнення у розвитку народних ремесел, а й передати їх своїм учням, Вижницька мистецька школа отримувала новий потужний поштовх для розвитку. Як і раніше, основною метою закладу було вивчення, засвоєння та використання учнями традиційного народного буковинського та гуцульського мистецтва, оволодіння стилевими особливостями та орнаментикою, кольоровою гамою, вивчення технологічних процесів та професійної майстерності, їх засвоєння та творча інтерпретація.

У 1949 році училище було перейменоване у Вижницьке державне училище прикладного мистецтва. На вимогу комітету в справах мистецтв УРСР дирекція училища проаналізувала існуючий склад викладачів, здійснила заходи щодо їх якісного покращення. Частина викладачів-майстрів, які не забезпечували якості навчально-виховного процесу, фахової підготовки спеціалістів, була звільнена з роботи. На їх місце прийшли дипломовані спеціалісти, в тому числі випускники училища М. Г. Шадуров, В. В. Марчук та інші [13, с. 32].

З перших повоєнних років офіційною концепцією розвитку закладу стало відновлення і розвиток традиційного народного мистецтва, його трансформування в нові форми, наповнення новим змістом. Цей період став періодом вживання в нове соціально-політичне та економічне середовище з його новими ідеями, принципами та підходами до розвитку науки, освіти, культури та мистецтва. Це був період самоутвердження і визначення місця навчального закладу не лише в системі підготовки мистецьких кадрів, але й місця в мистецькому житті України. Факти свідчать, що становлення навчального закладу в мережі мистецьких закладів України відбулося. Вижницьке училище прикладного мистецтва стає центром мистецького життя на Буковині, кузницею мистецьких кадрів не лише України, а й Радянського Союзу.

В середині 50–60-х років ХХ ст. до училища прийшли талановиті викладачі Іван Сергійович Баричев, Степан Васильович Вархола, Степан Васильович Сахро, Ганна Лозинська, Зоя Олександрівна та Олексій Шишкіни та інші. Кожен з них прагнув додати в традиційну місцеву школу своє бачення розвитку традицій, хорошу технологічну базу та майстерність. Завдяки цьому студенти спільно з викладачами в основу своєї діяльності поставили співпрацю народного майстра і професійного художника, що в майбутньому дозволяє їм грамотно інтерпретувати та розвивати традицію у власній творчості. Атмосфера активного пошуку нових ідей, застосування новітніх і

класичних технологічних методів, володіння засобами композиції дали можливість створювати унікальні шедеври декоративно-прикладного мистецтва на Буковині.

1970–80-і роки стали роками плідної роботи педагогічного колективу з піднесення якості викладання та навчання студентів. Впроваджуються нові форми і методи навчання, ведеться робота зі збирання та опрацювання багатого етнографічного матеріалу Буковини, велика увага приділяється позакласній роботі та роботі гуртків зі спецдисциплін, участь в різноманітних тематичних вечорах та в громадському суспільно-політичному житті краю.

Велику роль в розвитку Вижницького училища зробив Едуард Федорович Жуковський, учень талановитого подружжя Зої Анатоліївни й Олексія Ілліча Шишкіних, (з 1973 року директор навчального закладу). Разом із викладацьким колективом зміг повернути училище на шлях підготовки спеціалістів на базі традиційного народного мистецтва.

За час існування училища на щорічних захистах дипломних та курсових робіт екзаменаційними комісіями було відзначено високий рівень професійної майстерності випускників. Дипломні роботи вражали своєю самобутністю, новизною, стилевою чистотою, оригінальністю сучасної композиції, в основі якої лежали традиції народного мистецтва. В систему методики викладання дисциплін активно впроваджується індивідуалізація навчального процесу, що дозволяє розвивати творчі здібності кожного студента та поглиблювати емоційно-образне мислення в процесі відтворення джерела творчості. Такий підхід до навчального процесу стимулював учнів до творчих злетів.

Дослідження столітньої історії ВКПМ ім. В. Шкрібляка дає підстави твердити, що цей навчальний заклад готує гідних фахівців для потреб промисловості за багатьма спеціалізаціями — художня обробка дерева, художня вишивка, моделювання та конструювання одягу, художнє ткацтво, художня обробка металу, дизайн середовища тощо. Основною умовою для якісної мистецької підготовки є концепція розвитку закладу, відображена у навчальних програмах і планах. Останні визначають стратегічний курс, якого у своїй повсякденній роботі дотримуються викладачі та студенти.

Митці багатьох поколінь завжди знаходили і будуть знаходити в арсеналі народного мистецтва риси, що співзвучні сучасності. В наш час існує стійкий інтерес фахівців до тих сфер народного мистецтва, які спрямовані на створення досконалих естетичних і практичних виробів. Значною мірою цей інтерес зосереджений у сфері дизайну, об'єкти якого поєднують у собі сукупність естетичних, функціональних, ергономічних і технологічних властивостей. Всі ці риси притаманні і виробам студентів Вижницького коледжу.

Творчим кредом педагогічного колективу є відродження традиційних народних промислів, вивчення великої спадщини гуцульських та буковинських майстрів – сімей Шкрібляків, Бахматюків, Карпанюків; М. Гайдука, П. Клим, О. Гасюк та багатьох інших, яка є першоосновою праці та навчання викладачів і студентів коледжу. Особливістю організації навчального процесу є те, що вивчаються не лише традиційні народні промисли буковинського та гуцульського регіонів, але й Черкащини, Полтавщини, Херсонщини, Львівщини, Хмельниччини, Київської та Житомирської областей, що служать базою для підготовки спеціалістів, які після навчання працюють у цих областях.

Вижницька школа пройшла важкий і тернистий шлях становлення, не одне покоління майстрів працювало над формуванням та розвитком закладу, і лише в другій половині XIX століття чітко утвердилися її традиції, покликані зберігати, вивчати та засвоювати культурно-мистецьку спадщину українського народу та використовувати традиції гуцульського народного мистецтва. На етапі становлення Вижницької школи як вищого навчального закладу, тобто з 1905 року і до сьогодні, як викладачі, так і випускники школи є справжніми майстрами своєї справи, митцями, які мають свій власний стиль вирішення орнаментальних композицій, де закладено глибокий філософський зміст, який художники втілюють різноманітними знаками-символами народного мистецтва. Лише творче, вдумливе переосмислення традицій, вміння узагальнювати набутий досвід і його інтерпретація, грамотне застосування знань з художніх та допоміжних дисциплін, помножені на авторську експресію, створюють умови формування професійного художника. Саме така концепція навчання покладена в основу Вижницького коледжу сьогодні.

Аналізуючи творчі методи митців-педагогів Вижниччини, слід відзначити, що лише в синтезі народного мистецтва краю та професійної освіти, які постійно розвиваються й удосконалюються, формувались підходи до організації навчального процесу. Адже саме народна творчість, заснована на традиції, є фундаментом регіональної мистецької школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура К. Школа юних умільців. Вижницькому коледжу прикладного мистецтва – 70 років / К. Валігура // Радянська Верховина. – 1975. – № 12. – С. 6.
2. Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка. [Електронний ресурс] // Univer. – Режим доступу: <http://univer.econet.ua/universities/140>. 14. 12. 2012 р.
3. Вижницький коледж прикладного мистецтва. [Електронний ресурс] // Туризм. Інфо. Відпочинок в Карпатах, поради туристам. – Режим доступу: <http://www.tur.cv.ua/uk/novini/vizhnitskiy-koledzh-prikladnogo-mistetstva.html>. 09. 12. 2012 р.
4. Ворончак В. І. Народне мистецтво Буковини / Володимир Іванович Ворончак. – Вижниця : Черемош. – 2008. – 44 с.
5. Демочко К. Мистецька Буковина: Нариси з минулого / К. Демочко. – Чернівці : Книги – ХХІ. – 2008. – 336 с.
6. Жуковський А. І. Історія Буковини. Ч.1. / А. І. Жуковський – Чернівці : Редакційно-видавничий відділ облполіграфвидаву, 1991. – 110 с.
7. Жуковський А. І. Історія Буковини. Ч.2. / А. І. Жуковський. – Чернівці : Час. – 1993. – 215 с.
8. Історична довідка. Вижницькому коледжу декоративно-прикладного мистецтва – 100 років. [Електронний ресурс] // ВКПМ ім. В. Ю. Шкрібляка. – Режим доступу: http://vkpm.org.ua/ist_dovidka.html. 09. 12. 2012 р.
9. Історія. Вижниця. [Електронний ресурс] // Історико-краєзнавчий портрет Чернівецької області. – Режим доступу: <http://bukportret.info/index.php/vizhnitskiy-rajon/vizhnitsya/istoriya>. 28.01. 2012 р.
10. Квітковський Д. Буковина: її сучасне і минуле / Д. Квітковський, Т. Бриндзан, А. Жуковський. – Париж – Філадельфія – Дітройт : Зелена Буковина. – 1956. – 965 с.
11. Кириляк С. З роками коледж набуває значимості / С. Кириляк // Вижницькі обрії. – 2007. – 27 квітня. – С. 3.
12. Козубовський Д. Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка: історія і сучасність / Д. Козубовський // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта: Збірник наукових праць. – Львів, 2000, вип. 5. – С. 194–205.
13. Козубовський Д. О. Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка / Д. О. Козубовський. – Чернівці : Митець. – 1997. – 120 с.
14. Максисько Т. С. Художньо-промислові та мистецькі школи на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. / Т. С. Максисько // Велике призначення радянського мистецтва. – Львів, 1959. – С. 101–105.
15. Поп'юк І. Вижницьке училище прикладного мистецтва – регіональна художня школа. [Електронний ресурс] / І. Поп'юк // Українська академія мистецтва. – випуск 18. – С. 56 – 64. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uam/2011_18/st_10.pdf. 15. 06. 2012 р.
16. Прусак В. Розвиток художньо-промислової школи на Буковині в ХІХ–ХХ ст. / В. Прусак, С. Навротний // Науковий вісник: сучасні тенденції розробки в деревообробному і меблевому виробництвах. Збірник науково-технічних праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2002. Вип. 12.5. – С. 186–190.